

Monika Linke-Ratuszny
Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń
monlin@umk.pl

KOMPETENCJA TŁUMACZENIOWA W PRZEKŁADZIE TEKSTÓW SPECJALISTYCZNYCH – ANALIZA WYBRANYCH PROBLEMÓW NA PRZYKŁADZIE TEKSTÓW POPULARNONAUKOWYCH

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RP.2016.013>

Zarys treści: Artykuł poświęcony jest problemom w tłumaczeniu tekstów popularnonaukowych z języka angielskiego na polski i ich roli w dydaktyce przekładu specjalistycznego. Na wstępie omówione zostaną wybrane typologie tekstów i podjęta będzie próba określenia pozycji oraz cech tekstów popularnonaukowych z perspektywy przekładoznawczej. Odwołamy się również do kompetencji tłumaczeniowej, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności niezbędnych do efektywnego przekładu omawianych tekstów. Celem analizy wybranych tłumaczeń jest wskazanie obszarów sprawiających największe trudności, popularnych strategii tłumaczeniowych oraz najczęstszych błędów.

Słowa kluczowe: język specjalistyczny, teksty popularnonaukowe, kompetencja tłumaczeniowa, strategie tłumaczeniowe, błędy w przekładzie

---

1. Wprowadzenie

W podziałach tekstów tworzonych przez badaczy przekładu często stosunkowo marginalnie ujmowane są teksty popularnonaukowe, których rola znacząco obecnie wzrasta wraz z rozwojem licznych dyscyplin naukowych i nowoczesnych metod rozpowszechniania informacji wśród szerokiego grona odbiorców, również w komunikacji międzykulturowej. Skutkuje to

zwiększonym zapotrzebowaniem na przekłady przygotowywane stosunkowo szybko i na wysokim poziomie, co z kolei stwarza potrzebę kształcenia wykwalifikowanych tłumaczy specjalizujących się w coraz to różnorodniejszych obszarach wiedzy. Z perspektywy dydaktyki przekładu, w celu wypracowania metod służących efektywnemu rozwijaniu kompetencji tłumaczeniowej, warto podjąć próbę umiejscowienia tego rodzaju tekstów w klasycznych podziałach. Wiąże się to także z określeniem ich charakterystycznych cech zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym oraz profilu odbiorcy docelowego. Niezbędne będzie tu odwołanie się do pojęcia kompetencji tłumaczeniowej i najczęściej wymienianych w tym kontekście umiejętności. Kolejne istotne zagadnienia, które zostaną poruszone, to potencjalna rola tekstów popularnonaukowych w kształceniu tłumaczy, tematyczny dobór materiałów oraz trudności w ich przekładzie.

2. Pozycja tekstów popularnonaukowych w typologiach tekstów specjalistycznych i naukowych

Punktem wyjścia do licznych klasyfikacji tekstów bywa, mimo kontrowersji, klasyczne rozróżnienie na teksty literackie i nieliterackie, określane również jako użytkowe, informacyjne, specjalistyczne, fachowe czy pragmatyczne (por. Kozłowska 2007: 27–28, 48–49).

Powyższe obserwacje znajdują potwierdzenie już w samym tytule jednej z klasycznych polskich publikacji – *Przekład tekstów nieliterackich na przykładzie języka angielskiego* (1990), rozpoczynającej się od podkreślenia wpływu, jaki na rolę tłumacza ma rozwój nauki i wymiana międzykulturowa (Dzierżanowska 1990: 13). Podobne rozróżnienie, obok innych podstawowych podziałów, odnaleźć można u Pieńkosa, który na wstępie swych rozważań dzieli tłumaczenia na literackie (artystyczne) i nieliterackie, powołując się przy tym na kryteria takie jak forma tekstu i kreatywność autora (2003: 75). Również Pisarska i Tomaszewicz swoją refleksję na temat wielości opracowań poświęconych klasyfikacji tekstów podsumowują stwierdzeniem, że kluczowy pozostaje podział na tłumaczenia literackie i nieliterackie (1998: 196). Leży on także u podstaw publikacji o profilu praktycznym, takich jak *Poradnik tłumacza* Arkadiusza Belczyka, który autor rozpoczyna od obserwacji, że w Polsce zauważalnie wzrasta rola przekładów z angielskiego, „nie tylko literatury pięknej, ale też najróżniejszego typu tekstów nieliterackich” (2009: 5).

Wraz z rozwojem przekładoznawstwa jako odrębnej dyscypliny problem podziału tekstów doczekał się szerszych opisów uwzględniających różnorodne

kryteria i perspektywy badawcze oraz bardziej szczegółowe definicje (por. Kozłowska 2007: 25–26, 46–52). Przybliżymy tu pozycję tekstów popularnonaukowych w kontekście wybranych typologii w obrębie tekstów nieliterackich.

W rozważaniach o złożonym charakterze tekstów warto także przywołać klasyczny podział Kathariny Reiss, która podkreśla aspekt kluczowy z perspektywy praktyki przekładu, czyli rolę rodzaju tekstu i funkcji języka w wyborze metody przekładu. O istotności funkcji traktują również Pieńkos, szczególnie w kontekście tekstów specjalistycznych, których przekład cechują odmienne aspekty funkcjonalno-stylistyczne (2003: 91–92) oraz Pisarska i Tomasziewicz (1996: 185–189). Odwołując się w sposób ogólny do modelu Reiss, gdyż nie jest tu celem rozstrzygnięcie sporów metodologicznych powstałych wokół tej teorii, można by, upraszczając, przyjąć, że w tekstach specjalistycznych dominuje funkcja informacyjna, apelatywna i ekspresywna stanowiąc zaś mogą uzupełnienie. Krótkie omówienie pozycji tekstów popularnonaukowych w typologiach przekładu nieliterackiego będzie zatem nawiązywało do funkcji tekstu oryginalnego i docelowego.

Teksty popularnonaukowe wyodrębniane są najczęściej w podziałach opartych na kategoriach funkcji i odbiorcy docelowego (por. Gajda 2001: 190–193). W kontekście przekładu istotność pozycji i roli tekstu podkreślają Pisarska i Tomasziewicz, omawiając „ekwiwalencję funkcjonalną” (1998: 185–189), czy też Pieńkos, który, obok treści i formy oraz właściwości językowych wyróżnia właśnie „styl funkcjonalny” jako jeden z kluczowych aspektów, na których skupia się tłumacz tekstów naukowych i naukowo-technicznych. Używając także terminu „naukowo-publicystyczne”, wymienia je obok tekstów ściśle naukowych, technicznych i przemysłowych, prawnych i prawniczych, korespondencji służbowej i tekstów naukowo-informacyjnych (2003: 99). W klasyfikacjach na podstawie kryterium odbiorcy docelowego teksty popularnonaukowe wymieniane są obok naukowo-specjalistycznych i naukowo-dydaktycznych (Kozłowska 2007: 32) lub też zaliczane do tekstów specjalistycznych skierowanych do przeciętnego czytelnika (Pisarska i Tomasziewicz 1996: 197).

Oprócz tradycyjnych typów tekstów, wyróżnianych na podstawie funkcji czy tematyki, takich jak np. publikacje z zakresu nauk ścisłych, przyrodniczych, społecznych i humanistycznych (Pieńkos 2003: 99, Kozłowska 2007: 32), wyodrębniane są obecnie coraz to węższe obszary języka specjalistycznego. Stwarza to potrzebę bardziej szczegółowego opisu cech definiujących określony typ tekstu i funkcji, jakie pełni on w kulturze źródłowej i docelowej (obszerne omówienie języka specjalistycznego znajduje się w Pieńkos 2003: 258–277, Grucza 2013, Gajewska i Sowa 2014).

Jednym z dowodów rosnącej roli języka specjalistycznego w komunikacji społecznej są liczne projekty badawcze oraz konferencje naukowe poświęcone tej tematyce. Nowe obszary zainteresowań badaczy to często coraz bardziej wyspecjalizowane dziedziny. Jak wspomniano na wstępie, w kontekście upowszechniania tekstów obcojęzycznych, niesie to ze sobą zapotrzebowanie na tłumaczy posiadających, obok doskonałej kompetencji językowej, przede wszystkim specjalistyczną wiedzę dotyczącą danego obszaru badań czy też sektora rynku. Jako przykłady mogą posłużyć języki logistyki, transportu, łożwiecki, lotnictwa oraz inne wąskie obszary słownictwa.

Trend ten znajduje odzwierciedlenie na rynku usług tłumaczeniowych. Aby uniknąć rozbieżności pomiędzy profilem kształcenia a realiami pracy tłumacza, wskazane wydaje się śledzenie najnowszych trendów i próba dostosowywania programów nauczania do zmieniających się dynamicznie potrzeb komunikacji międzykulturowej. Agencje tłumaczeniowe oferują obecnie coraz większe spectrum usług, rozszerzając swój profil o nowe języki specjalistyczne, także w kontekście przemysłu reklamowego. Obok tradycyjnych typów tekstów (prawnicze, techniczne, ekonomiczne czy też turystyczne) w ofercie pojawiają się tłumaczenia z obszarów takich jak kosmetologia, rolnictwo, budowa maszyn, ochrona środowiska, farmakologia etc. Zróżnicowane i szczegółowe nazewnictwo może być częściowo uzasadnione strategiami marketingowymi, jednak z pewnością potwierdza również postępującą specjalizację i coraz większą różnorodność języków specjalistycznych, pełniących odmienne funkcje zależnie od tematyki i adresata komunikatu.

Do cech i tematyki tekstów popularnonaukowych oraz szczegółów związanych z ich przekładem i specyfiką odbiorcy docelowego powrócimy w kolejnej części w kontekście umiejętności i wiedzy tłumacza. Poprzedzi to zwięzła refleksja ogólna nad zagadnieniem kompetencji tłumaczeniowej, uwzględniająca aspekty bezpośrednio związane z przekładem specjalistycznym.

3. Przekład tekstów popularnonaukowych a kompetencja tłumacza i jakość tłumaczenia

Pojęcie kompetencji i liczne koncepcje teoretyczne dotyczące kategoryzacji, hierarchizacji i definicji umiejętności tłumaczeniowych to jedno z bardziej kontrowersyjnych zagadnień współczesnego przekładoznawstwa (szersze omówienie stanu badań znajduje się w Dybiec-Gajer 2013: 71–89). Nie interesują nas tutaj spory metodologiczne, a raczej odniesienie prób zdefiniowania i klasyfikacji wiedzy i zdolności wymaganych od tłumacza do praktyki

i dydaktyki przekładu, a szczególnie do problemów sprawiających największe trudności przyszłym tłumaczom. W większości modeli opierających się na podziale na (sub)kompetencje, do których się tu odwołamy, zaobserwować można pewne powtarzające się elementy. Jednym z często przywoływanych jest model grupy PACTE, według którego kompetencja tłumaczeniowa obejmuje wiedzę językową, kulturową i ekspercką, aspekty psychologiczne i poznawcze, zdolność stosowania strategii w celu rozwiązania problemów tłumaczeniowych oraz umiejętność posługiwania się narzędziami wspomagającymi pracę tłumacza (PACTE 2000, 2003, 2009). Wśród polskich badaczy podobne podejście przedstawia Hejwowski, wyróżniający m.in. znajomość języków, kultury i teorii tłumaczenia, wiedzę ogólną i specjalistyczną, umiejętności komunikacyjne, wnikliwość oraz predyspozycje osobowościowe (2004: 153–160).

Zestawiając różne modele kompetencji tłumaczeniowej, Kościalkowska-Okońska zwraca uwagę na współistnienie koncepcji kładących nacisk na wiedzę proceduralną lub deklaratywną, podkreśla, że wykorzystanie obydwu tych zasobów postrzeganych jako komplementarne przyczynia się do doskonalenia kompetencji tłumacza oraz poprawia jakość przekładu (2013: 140–143). Rola wiedzy eksperckiej jest szczególnie istotna w kontekście tekstów popularnonaukowych, obejmuje bowiem m.in. znajomość terminologii, realiów, takich jak instytucje i organizacje, czy też konwencji tekstowych.

Rozważania badaczy kompetencji obejmują również szeroko pojęty proces tłumaczeniowy i rolę czynników indywidualnych, różnice między doświadczonymi a początkującymi tłumaczami, proces nabywania kompetencji etc., jednak są to problemy wykraczające poza obszar naszych rozważań. Skupimy się zatem na aspektach praktycznych, opierając się głównie na wielokomponentowym rozumieniu kompetencji, które ułatwi uporządkowanie spostrzeżeń i wniosków w części praktycznej.

Zagadnienie umiejętności tłumacza wiąże się bezpośrednio z pytaniem o to, jaki powinien być pożądaný produkt jego pracy, czyli o cechy dobrego przekładu, gdyż to właśnie jakość tekstu docelowego świadczy o kompetencji, a potencjalne błędy dowodzą braków w wiedzy lub warsztacie pracy, co potwierdza komplementarność wiedzy proceduralnej i deklaratywnej. Do cech efektywnego tłumaczenia wymienianych przez badaczy przy okazji kategoryzacji przekładów naukowych należą: jednoznaczność, jasność, precyzja, spójna terminologia, brak zabarwienia emocjonalnego i archaizmów, obecność zapożyczeń z greki i łaciny oraz styl naukowy (Pieńkos 2003: 92; Kozłowska 2007: 54–57).

Jako że styl popularnonaukowy uznawany jest za odmianę stylu naukowego (Gajda 2001: 190–193), można przyjąć, że niektóre aspekty istotne dla

przekładu tekstów naukowych dotyczą również materiałów popularyzujących wiedzę naukową wśród odbiorców spoza grona specjalistów. W refleksji nad przekładem zdecydowanie więcej uwagi poświęcono tego rodzaju tekstom, postaramy się tu zatem skupić na właściwościach wyróżniających ich popularną odmianę. Kozłowska zwraca uwagę na cel, którym w przypadku tekstów popularnonaukowych jest głównie przekazanie jedynie określonej wiedzy, nie zaś, jak w tekstach naukowych, również indywidualnego stylu i sposobu argumentacji autora (2007: 55–56). Już same publikacje popularnonaukowe traktowane są jako przekład wiedzy naukowej przystosowujący ją do potrzeb przeciętnego odbiorcy. Mogą także wdrażać do posługiwania się stylem naukowym, zależnie od dziedziny wiedzy i adresatów (Gajda 2001: 192). W publikacjach o funkcji popularyzatorskiej, która wydaje się dominować, teoretyczne dywagacje bogate w terminologię specjalistyczną ustępują miejsca przykładom i analogiom oddziaływającym na wyobraźnię i upraszczającym przekazywane treści. Modyfikacje stylu przekazu odzwierciedlone są zwykle w uproszczonej formie, bardziej przyciągającej uwagę strukturze tekstu czy też mniej formalnym rejestrze językowym (Gajda 2001: 193). Powyższe wyróżniki znajdują zastosowanie w kontekście przekładu i mogą definiować dobre tłumaczenie, wymagają jednak uzupełnienia uwzględniającego oczywiste w kontekście transferu różnice w konwencjach tekstowych i oczekiwaniach odbiorców w kulturze źródłowej i docelowej, do czego powrócimy w kolejnej części.

Refleksję nad kompetencją zakończymy krótkim nawiązaniem do rodzajów błędów, które wynikają z niedostatecznie opanowanych umiejętności i negatywnie wpływają na jakość przekładu. Spośród wielu definicji i podziałów (por. Kussmaul 1995: 127–148, szersze zestawienie w Dybiec-Gajer 2013: 116–131) przybliżymy tu klasyfikację zaproponowaną przez Hejwowskiego (2004), która obejmuje aspekty szczegółowe relewantne w kontekście tekstów popularnonaukowych. Badacz wyróżnia błędy tłumaczenia syntagmatycznego, mylnej interpretacji i realizacji, niejako opierając się na klasycznym trójczłonowym postrzeganiu procesu przekładu jako recepcji, transferu i rewerbalizacji w języku docelowym, oraz błędy metatranslacyjne, dotyczące ogólnej znajomości natury procesu przekładu (Hejwowski 2004: 124–149). Do szczególnie interesujących nas kategorii należą uchybienia na poziomie interlingwalnym, takie jak błędy ekwiwalentów leksykalnych, fałszywi przyjaciele czy kalki oraz wady przekładu wynikające z niedostatecznej znajomości języka docelowego, mylnej oceny profilu odbiorcy przekładu i niedostatków w wiedzy ogólnej oraz eksperckiej. Często negatywny wpływ na jakość tłumaczenia ma również brak znajomości ogólnych norm i zasad, skutkujący

nietrafnym doбором technik przekładu (na przykład tłumaczenie dosłowne nazw funkcjonujących w kulturze docelowej w formie zapożyczeń), wszelkie nieuzasadnione opuszczenia i rozszerzenia oraz poprawianie oryginału lub też zaniechanie go w przypadku, gdy jest to konieczne w celu uzyskania efektywnego przekładu.

4. Przekład tekstów popularnonaukowych

Jak zasygnalizowano na wstępie, wraz z dynamicznym rozwojem badań i wymianą doświadczeń znacząco ułatwioną przez nowoczesne technologie, umożliwiające szybką komunikację i łatwy dostęp do informacji, wzrasta zapotrzebowanie na przekład tekstów specjalistycznych i naukowych. Dotyczy to zarówno tłumaczenia tekstów na potrzeby publikacji w zagranicznych czasopismach (często rola tłumacza ogranicza się w tym przypadku do korekty językowej anglojęzycznej wersji tekstu przygotowanej przez samego autora), jak i przybliżania zagranicznych wydawnictw rodzimemu środowisku badaczy i studentów. Poszczególne dziedziny różnią się niewątpliwie pod względem stosunku oryginalnych publikacji w języku polskim do przekładów z języków obcych oraz roli języków źródłowych (szersze omówienie por. Pieńkos 2003: 89–93). Trudno byłoby jednak zaprzeczyć kluczowej roli przekładów z języka angielskiego w wymianie wiedzy na arenie międzynarodowej. Wiąże się z tym adaptowanie terminologii oraz nazw własnych, często niemających ekwiwalentów funkcjonujących na trwałe w języku polskim (por. Kozłowska 2007: 53–54). Do dziedzin wiodących prym, jeśli chodzi o publikowanie w języku obcym, jak i przyswajanie na grunt rodzimy publikacji anglojęzycznych, należą z pewnością medycyna i nauki ścisłe. Warto jednak zauważyć potrzeby nauk humanistycznych i społecznych, także w kontekście rosnącej interdyscyplinarności współczesnych badań.

Prężny rozwój różnorodnych dyscyplin naukowych przyczynia się do powstawania licznych publikacji popularnonaukowych stanowiących wprowadzenie do podstawowych zagadnień lub służących poszerzaniu horyzontów. Postaramy się wykazać, dlaczego jest to temat wart refleksji z perspektywy przekładoznawczej. W porównaniu z tłumaczeniem literackim stosunkowo późno rozpoczęto szersze badania nad przekładem tekstów nieliterackich (Kozłowska 2007: 51–53). Do wymienionych przez Kozłowską źródeł można dodać inne pozycje potwierdzające, że na przykład wśród publikacji z serii *Translation Practices Explained*, przydatnych w dydaktyce przekładu, dominują materiały poświęcone „klasycznym” obszarom tekstów nieliterackich.

Przykładami są tu opracowania dotyczące tłumaczeń medycznych (Resurreccio, Davies 2007), naukowo-technicznych (Byrne 2012) czy też reklamowych i marketingowych (Torresi 2010). W tej ostatniej kategorii niewątpliwie warto również wymienić polską pozycję *Angielski w polskiej reklamie* (Chłopicki, Świątek 2000). Stosunkowo mniej uwagi poświęcono tekstom z dziedzin humanistycznych (Kozłowska 2007: 53–54). Reasumując, dostrzec można tu potencjał dla badań łączących aspekty tematyki – teksty spoza tradycyjnego spektrum dziedzin specjalistycznych, oraz rodzaju tekstu – problemy i wyzwania w przekładzie tekstów nie stricte naukowych, a popularyzujących osiągnięcia nauki, których specyfikę postaramy się zwięźle nakreślić.

Obok wyznaczników stylu popularnonaukowego w kontekście decyzji podejmowanych przez tłumacza kluczową rolę odgrywa, jak już wspomniiano, profil odbiorcy docelowego, obejmujący przygotowanie merytoryczne (w tym stopień znajomości dziedziny i języka oryginału) oraz oczekiwania wobec tekstu, zarówno pod względem szczegółowości przekazywanych informacji, jak i stopnia egzotyzacji/udomowienia. W przypadku tekstu, który także w oryginalnym kontekście pełnił funkcję popularyzatorską, sytuacja jest zdecydowanie łatwiejsza niż przy adaptacji tekstu naukowego na potrzeby publikacji na przykład w ogólnodostępnym czasopiśmie popularnonaukowym. Niemniej jednak nawet wtedy konieczne mogą być modyfikacje wynikające z różnic kulturowych, w tym rozbieżności w zakresie konwencji tekstowych i standardów komunikacyjnych. Wymienione tu uwarunkowania związane z kontekstem recepcji tekstu rozważymy, odwołując się do kompetencji tłumaczeniowej i jej praktycznego zastosowania w doborze technik pozwalających na stworzenie efektywnego przekładu.

Stanowiąca jeden z filarów kompetencji wiedza ekspercka w przypadku tekstów popularnonaukowych obejmuje podstawową orientację w dziedzinie, znajomość kluczowych etapów jej rozwoju, czołowych przedstawicieli i pojęć oraz funkcjonujących w języku docelowym ekwiwalentów terminów obcojęzycznych. Kolejną umiejętnością o charakterze pragmatycznym, pozwalającą uniknąć błędów w realizacji i błędów metatranslacyjnych, jest oparty na prawidłowej ocenie potrzeb odbiorcy dobór rozwiązań problemów tłumaczeniowych. W przekładzie tekstów popularnonaukowych należy do nich terminologia. Podobnie jak w tekstach naukowych wskazana jest tu wierność i spójność. Powstaje też pytanie, czy polskie odpowiedniki opatrzyć wyjaśnieniami w formie intertekstu lub paratekstu oraz czy w przypadku braku ekwiwalentów posłużyć się zapożyczeniem. Analogicznym wyzwaniem dla tłumacza jest transfer nazw własnych (organizacje, instytucje oraz inne elementy nacechowane kulturowo). Nawet zakładając, że coraz powszech-

niejsza znajomość języków obcych, a przede wszystkim języka angielskiego, zmniejsza dystans, w przypadku nazw niefunkcjonujących na trwałe w spolszczonej formie nadal stoimy przed następującym dylematem: zapożyczenie, tłumaczenie dosłowne czy też kombinacja tych rozwiązań w dowolnej kolejności, zwykle z jedną z wersji umieszczoną w nawiasie. Tłumacz musi także rozważyć istotność zachowania szczegółowych danych, często o charakterze technicznym, na przykład dokumentujących badania, na podstawie których powstał tekst (nazwiska członków zespołu badawczego, dokładny czas eksperymentu, etapy etc.). Konieczne byłoby umieszczenie ich w publikacji stricte naukowej z powodu wymogów formalnych, które nie obowiązują w tekście popularnonaukowym. W przypadku wszelkich uwarunkowanych kulturowo nazw lub wyrażeń potencjalnie niezrozumiałych dla odbiorcy przekładu pozostaje także wybór między amplifikacją a redukcją treści. Podobne decyzje dotyczą struktury tekstu, który tłumacz może opatrzyć choćby bardziej rozbudowanym wprowadzeniem, pełniącym funkcję informacyjną. Pozostałe problemy i potencjalne rozwiązania tłumaczeniowe zostaną zilustrowane przykładami i krytycznie omówione w dalszej części artykułu.

Próba określenia cech i pozycji tekstów popularnonaukowych zostanie uzupełniona o krótką refleksję uzasadniającą tematykę materiałów wykorzystanych podczas zajęć i poddanych analizie. Jak już wspomniano, rozważania badaczy przekładu zaniedbują nieco nauki humanistyczne i społeczne. Przykładem takiej dziedziny spoza centrum zainteresowań jest psychologia i pokrewne jej obszary badań. Interesującym zagadnieniem jest przekład tekstów naukowych z tej dziedziny, jego tradycja i ewolucja (por. Brzeziński, Strelau 2004). W zakresie tej tematyki zauważyć można także zwiększenie liczby publikacji, w formie tradycyjnej oraz elektronicznej, o charakterze popularnonaukowym, takich jak poradniki, wywiady, artykuły etc. Na potrzeby niniejszego artykułu skupimy się właśnie na tekstach tworzonych i tłumaczonych dla szerokiego grona odbiorców. W świetle rosnącej specjalizacji i dywersyfikacji rynku tłumaczeniowego psychologia stanowić może jeden z atrakcyjnych obszarów dla przyszłych tłumaczy, szczególnie w obrębie cieszących się coraz większą popularnością publikacji popularnonaukowych. Skoncentrujemy się na potencjalnym wpływie oczekiwań odbiorcy docelowego na wybory translatorskie. Jak zauważają Pisarska i Tomaszkiwicz, specyfika przekładu specjalistycznego zdeterminowana jest cechami tłumaczonego tekstu (1998: 196), należy zatem zwrócić uwagę na uwarunkowania kulturowe odmienne w różnych obszarach tematycznych i rodzajach tekstów. W przypadku publikacji z dziedzin takich jak psychologia na pierwszy plan, obok wyżej omówionych zagadnień, takich jak poziom szczegółowości, terminologia,

pominięcia lub rozszerzenia, wysuwa się problem rejestru. Zauważyć można pewną różnicę w akceptowalności języka mniej formalnego w dyskursie anglojęzycznym, szczególnie w publikacjach amerykańskich, i w dyskursie polskim. Nadal oczekujemy więcej oznak „naukowości”, także na poziomie językowym, aby uznać tekst za wiarygodny i rzetelny. Do tłumacza należy zatem decyzja, czy zrezygnować z języka potocznego, czy też pozostać wiernym stylistyce oryginału. Przykładem refleksji na ten temat jest fragment przedmowy do polskiego wydania książki Philipa Zimbardo *Psychologia i życie*, w której Bogdan Wojciszke zauważa, że pozycja ta jest „amerykańska także i w formie: jest książką, która stara się spodobać, przyciągnąć uwagę i – w najlepszym sensie tego słowa – dobrze sprzedać przekazywaną wiedzę” (Wojciszke 1999: XIV). Powstaje tu pytanie o to, jakie są obecnie oczekiwania i preferencje polskich odbiorców i czy wpływają one na zmianę standardów obowiązujących w polskim dyskursie popularnonaukowym. Jako że trudno tu o jednoznaczną odpowiedź, o zastosowanych rozwiązaniach decydują zwykle czynniki indywidualne, dotyczące zarówno specyfiki danego tekstu, jak i podejścia tłumacza.

5. Wybrane problemy i tendencje tekstowe w przekładzie

Zgodnie z nakreślonymi powyżej założeniami, głównym celem nie jest tu omówienie aspektów metodycznych, takich jak konkretne typy zadań sprzyjające doskonaleniu kompetencji tłumaczeniowej (obszerna refleksja nad implikacjami modeli kompetencji dla metod dydaktycznych znajduje się w Dybiec-Gajer 2013, Małgorzewicz 2014), a wskazanie obszarów wymagających szczególnej uwagi w procesie nauczania przekładu tekstów specjalistycznych. Omawiane przekłady wybranych fragmentów tekstów o charakterze popularnonaukowym i informacyjnym posłużą jako ilustracja rodzajów trudności, które w swojej codziennej pracy może napotkać tłumacz i których rozwiązywanie może stanowić cenny element kształcenia adeptów przekładu.

W badaniu brali udział studenci (25 osób) specjalności tłumaczeniowej studiów II stopnia filologii angielskiej. Jego celem było zdiagnozowanie, jakie techniki tłumaczeniowe są przez nich najczęściej stosowane oraz jakiego typu błędy popełniają oni najczęściej. Wnioski miały zostać wykorzystane głównie na potrzeby doskonalenia metod dydaktycznych. Większość z respondentów posiada doświadczenie akademickie (zajęcia na studiach I stopnia i seminarium dyplomowe z przekładoznawstwa) i praktyczne (współpraca z agencjami tłumaczeniowymi i zlecenia indywidualne) związane z przekładem.

Uczęszczają oni także na zajęcia z przekładu tekstów prawniczych i ekonomicznych oraz literackich. Analizowane przykłady pochodzą z materiałów tłumaczonych przez studentów w ramach zajęć z przekładu tekstów specjalistycznych i naukowych.

Dobór materiałów miał na celu uwrażliwienie przyszłych tłumaczy na pułapki ogólnych wskazówek i bezrefleksyjnego powielania schematów. W analizie odniemiemy się do profilu potencjalnego odbiorcy oraz konwencji tekstowych obowiązujących w kulturze docelowej w obrębie omawianej tematyki, z uwzględnieniem ich dynamicznej natury, która wynika z rosnącego tempa przyływu informacji i popularności dziedziny. W kwestii aspektów związanych z osobą tłumacza i samym tekstem, odwołamy się do rodzajów kompetencji tłumaczeniowej, trudności w omawianych tekstach oryginalnych i błędów w przekładzie.

W badaniu wykorzystano autentyczne materiały w formie elektronicznej dotyczące pierwszej pomocy psychologicznej. Ta technika redukcji stresu pourazowego opracowana w USA w 2006 roku doczekała się także opisów w polskich publikacjach (por. Czuchnowska, Orzechowska-Bączyk 2010), i tym samym funkcjonują już trwałe ekwiwalenty terminów anglojęzycznych. Pierwszy z tłumaczonych fragmentów dotyczył genezy pierwszej pomocy psychologicznej i pochodził ze strony Departamentu Spraw Weteranów Stanów Zjednoczonych, którego jednostka zajmująca się zespołem stresu pourazowego uczestniczyła w opracowaniu tej formy pomocy ofiarom katastrof. Źródłem drugiego tekstu był przewodnik dla osób udzielających pierwszej pomocy psychologicznej zamieszczony na stronie Światowej Organizacji Zdrowia. Zadaniem studentów było zaadaptowanie tekstów na potrzeby upowszechniania wiedzy o technikach pomocy psychologicznej wśród polskich odbiorców.

Do głównych wyzwań należało przetłumaczenie terminologii i nazw własnych oraz związane z tym dostosowanie poziomu szczegółowości przekazywanych informacji. W tekstach oryginalnych pojawiają się m.in. nazwy amerykańskich organizacji niemających odpowiedników w Polsce. Biorąc pod uwagę funkcję tekstu docelowego, tłumacz musiał, kierując się własną oceną oczekiwań odbiorców, odpowiedzieć na pytanie, czy konieczne jest zachowanie wszystkich informacji. Podczas analizy przekładów wyłoniono terminy i sformułowania sprawiające studentom najwięcej trudności i podzielono je na terminy specjalistyczne, nazwy własne oraz związki frazeologiczne. Zaproponowane wersje tłumaczenia na język polski zostały skategoryzowane pod względem ujętych opisowo strategii zastosowanych przez studentów. Wyniki przedstawione są w tabelach zawierających wersję oryginalną i za-

stosowane przez studentów strategie, uporządkowane według częstotliwości występowania. Liczby umieszczone przy poszczególnych rozwiązaniach odpowiadają liczbie studentów, którzy je wybrali. W niektórych przypadkach w celu wyjaśnienia podane zostaną także przykłady konkretnych tłumaczeń na język polski. Opisy strategii w nawiasach dotyczą polskich sformułowań ujętych w ten sposób w analizowanych przekładach. Tabele opatrzone są krótkimi komentarzami.

Dwa pierwsze przykłady ilustrują sposoby radzenia sobie z terminologią.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
Psychological First Aid (PFA)	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczenie dosłowne – inny szyk wyrazów: <i>Pierwsza pomoc psychologiczna</i>: 18 - tłumaczenie dosłowne – <i>Psychologiczna pierwsza pomoc</i>: 6 - tłumaczenie dosłowne (zapożyczenie, oryginalny akronim): 1

Podstawowym problemem w obu fragmentach była sama nazwa opisywanej formy pomocy. Zdecydowana większość zastosowała najpowszechniej używaną w polskich publikacjach formę, co świadczy o umiejętności wyszukiwania informacji i rzetelności. Tłumaczenie bez zmiany szyku wyrazów, mimo że jest to również spotykana forma, wynikało jednak najprawdopodobniej z dosłownego przekładu pojedynczych słów. Najmniej efektywne wydaje się rozwiązanie trzecie, gdyż zawierają aż trzy wersje terminu, co skutkuje nie do końca konieczną amplifikacją.

Kolejny termin dotyczył techniki wsparcia psychologicznego.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
debriefing	<ul style="list-style-type: none"> - zapożyczenie: 10 - nieprawidłowy ekwiwalent (np. <i>przesłuchanie, raport psychiatryczny, wywiad psychologiczny, pomoc psychologiczna</i>): 13 - nieprawidłowy ekwiwalent (zapożyczenie): 1 - zapożyczenie (nieprawidłowy ekwiwalent): 1

Większość studentów wykazała się znajomością tematu lub też docieklivością w ustaleniu znaczenia terminu w kontekście psychologicznym i wybrała najtrafniejsze rozwiązanie. Również w polskich publikacjach technikę

opartą na relacjonowaniu traumatycznych zdarzeń określa się powszechnie, używając zapożyczenia z języka angielskiego. Nieprawidłowy ekwiwalent („przesłuchanie”, „raport psychiatryczny”, „wywiad psychologiczny”, „pomoc psychologiczna”), zmieniający znaczenie oryginału mógł wynikać z braku wiedzy specjalistycznej i zdolności zastosowania strategii pozwalających znaleźć efektywne rozwiązanie. Szczególnie niektóre z określeń istotnie zniekształcają komunikat, na przykład użycie w kontekście pomocy psychologicznej negatywnie kojarzonego słowa „przesłuchanie”.

Poniższe przykłady obejmują rozwiązania zastosowane w przypadku anglojęzycznych nazw instytucji, organizacji etc.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
the World Health Organization (WHO)	<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonujący w języku polskim ekwiwalent + (akronim angielski): 18 - funkcjonujący w języku polskim ekwiwalent: 6 - pominięcie: 1

Najmniej problemów sprawiły studentom nazwy łatwo rozpoznawalne i mające ekwiwalenty funkcjonujące na stałe w polszczyźnie, takie jak Światowa Organizacja Zdrowia. Na uwagę zasługuje tendencja do pozostawiania oryginalnego akronimu, dość powszechna w polskich tekstach.

Niewątpliwie większym wyzwaniem, o czym świadczy chociażby różnorodność zastosowanych rozwiązań, były nazwy ściślej związane z kontekstem oryginału.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
the National Child Traumatic Stress Network	<ul style="list-style-type: none"> - zapożyczenie: 5 - tłumaczenie dosłowne: 5 - akronim angielski: 4 - akronim angielski + (zapożyczenie): 3 - tłumaczenie dosłowne + (zapożyczenie): 2 - zapożyczenie + (tłumaczenie dosłowne + akronim): 2 - akronim angielski + tłumaczenie dosłowne: 1 - zapożyczenie + opis: 1 - akronim angielski + zapożyczenie + przypis): 1 - ekwiwalent kulturowy: 1

Studenci wykazali się kreatywnością w doborze rozwiązań tłumaczeniowych, świadcząca o wykorzystaniu kompetencji w zakresie wyszukiwa-

nia informacji oraz strategicznego rozwiązywania problemów. Obserwujemy tu dość wyrównaną tendencję do zapożyczeń i prób przekładu. Najmniej trafne wydają się dwa ostatnie rozwiązania – trójczłonowa wersja raz nadmiarem treści, użycie zaś nazwy polskiej organizacji o zbliżonym charakterze (NSLT – Narodowa Sieć Leczenia Zaburzeń Regulacji Emocji i Stresu Traumatycznego Dzieci i Młodzieży) może wprowadzić czytelnika w błąd, bo omawiana jest tu geneza pierwszej pomocy psychologicznej na gruncie amerykańskim.

Poniższy przykład ilustruje możliwość redukcji oryginału.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
[the World Health Organization's (WHO)] mhGAP Guidelines Development Group	<ul style="list-style-type: none"> - ekwiwalent opisowy (zredukowany): 4 - tłumaczenie dosłowne + ekwiwalent opisowy + (częściowe zapożyczenie = pełna nazwa mhGAP): 2 - tłumaczenie dosłowne + ekwiwalent opisowy + częściowe zapożyczenie = mhGAP: 4 - zapożyczenie: 1 - zapożyczenie (zredukowane): 3 - tłumaczenie dosłowne: 2 - tłumaczenie dosłowne + (zapożyczenie): 2 - pominięcie: 7

Złożone wyrażenie oryginalne określa grupę działającą w ramach programu (mhGAP) podlegającego Światowej Organizacji Zdrowia. Oddanie tych zależności wydaje się dość problematyczne i rodzi pytanie, czy jest to rzeczywiście konieczne. Większość biorących udział w badaniu uznała przekazanie szczegółowej informacji za zbędne dla rodzimego odbiorcy, dla którego najistotniejszą informacją wydaje się nazwa organizacji sprawującej patronat nad omawianym przedsięwzięciem, stąd rozwiązania takie jak opuszczenie, zredukowane zapożyczenie czy też opis.

Kolejny przykład to nazwa mająca odpowiedniki w języku polskim, głównie w oficjalnej dokumentacji.

Polskie wersje, mimo że istnieją, nie są powszechnie znane. Dlatego też zastosowano również inne rozwiązania, wśród których na uwagę zasługuje pojawiająca się po raz kolejny tendencja do zapożyczeń nieopatrzonych wyjaśnieniami w języku polskim. Podobnie przedstawia się sposób oddania akronimu powyższej nazwy w dalszej części tekstu.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
the Inter-Agency Standing Committee (IASC)	<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonujący ekwiwalent (np. STAŁY KOMITET MIĘDZYAGENCYJNY – stosowany dość rzadko) + (akronim): 7 - zapożyczenie: 7 - zapożyczenie bez akronimu: 3 - zapożyczenie akronimu: 2 - zapożyczenie + (tłumaczenie dosłowne + akronim): 2 - zapożyczenie akronimu + (zapożyczenie pełnej nazwy): 1 - tłumaczenie dosłowne: 1 - tłumaczenie dosłowne + (zapożyczenie): 1 - tłumaczenie dosłowne + (zapożyczenie + akronim): 1

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
IASC	<ul style="list-style-type: none"> - zapożyczenie: 22 - funkcjonujący ekwiwalent: 2 - tłumaczenie dosłowne: 1

Poniższe dwa przykłady również dotyczą dwukrotnego odwołania się w tekście do tej samej nazwy własnej.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
the Sphere Project	<ul style="list-style-type: none"> - zapożyczenie: 13 - zapożyczenie + opis: 1 - częściowe tłumaczenie: 3 - częściowe tłumaczenie + (zapożyczenie): 3 - tłumaczenie dosłowne: 2 - tłumaczenie dosłowne + (zapożyczenie): 3

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
[According to] Sphere	<ul style="list-style-type: none"> - zapożyczenie: 18 - zapożyczenie (pełna nazwa: Sphere Project): 2 - zapożyczenie + opis (nieprawidłowy): 1 - tłumaczenie dosłowne: 4

Analogicznie jak w przypadku akronimu IASC, obserwujemy większe zróżnicowanie strategii przy pierwszym użyciu nazwy projektu. Dominująca jest po raz kolejny skłonność do zapożyczania nazw obcojęzycznych.

Poniższe przykłady zasługują na osobne omówienie, dlatego że są ciekawą ilustracją problemów, jakie napotyka w przekładzie tekstów popularnonaukowych i informacyjnych osadzonych mocno w kulturze oryginału.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
Community Emergency Response Teams, Medical Reserve Corps, and the Citizens Corps	<ul style="list-style-type: none"> - ekwiwalenty opisowe: 4 - ekwiwalenty opisowe zredukowane: 3 - bezpośrednie odniesienie do amerykańskiego pochodzenia nazw: 1 - tłumaczenie dosłowne: 3 - tłumaczenie dosłowne + (zapożyczenie): 2 - zapożyczenie: 2 - zapożyczenie + opis: 1 - nienaturalne tłumaczenie dosłowne: 9

Obserwujemy tu większe zróżnicowanie wyborów translatorskich, co może być uwarunkowane nie tyle strukturą językową nazw oryginalnych, co silnym nacechowaniem kulturowym. Żadna z powyższych organizacji nie ma bliskiego odpowiednika w polskich realiach. Pojawiają się zatem próby opisowego oddania charakteru ich działalności oraz zapożyczenia. Przykładami braku kompetencji strategicznej prowadzącego do błędów w realizacji oraz błędów metatranslacyjnych są dosłowne tłumaczenia słów, skutkujące enigmatycznymi sformułowaniami pozbawionymi wartości poznawczej („obywatele korpusu”, „stowarzyszenia cywilne”, „grupy działania awaryjnego”).

Podobnych trudności następczą poniższe silnie nacechowane kulturowo określenia, wyodrębnione jako osobna grupa, gdyż nie funkcjonują one jako nazwy własne.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
first responders, incident command systems, primary and emergency health care providers, school crisis response teams, faith-based organizations, disaster relief organizations	<ul style="list-style-type: none"> - polskie odpowiedniki: 16 - nienaturalnie brzmiące tłumaczenia dosłowne: 9

Nieco łatwiej tu o polskie odpowiedniki funkcjonalne lub opisowe, mimo że podobnie do przykładów z tabeli poniżej, nie wszystkie obecne są w naszej kulturze. Skutkuje to znaczącą liczbą nieefektywnych rozwiązań w postaci nieudanych prób tłumaczenia dosłownego poszczególnych słów.

Ostatni przykład ilustruje kolejne zagadnienia istotne w kontekście omawianego rodzaju materiałów: styl i formę tekstu oraz rejestr.

Tekst oryginalny	Rozwiązania zastosowane przez studentów
<p>[PFA involves the following themes:]</p> <ul style="list-style-type: none"> » providing practical care and support, which does not intrude; » assessing needs and concerns; » helping people to address basic needs (for example, food and water, information); » listening to people, but not pressuring them to talk; » comforting people and helping them to feel calm; » helping people connect to information, services and social supports; » protecting people from further harm 	<ul style="list-style-type: none"> - zachowany paralelizm syntaktyczny: 10 - częściowo zachowany paralelizm syntaktyczny: 14 - błędy gramatyczne: 1

W oryginalnym wyliczeniu zauważamy dość typowy dla języka angielskiego paralelizm syntaktyczny, który przyczynia się do płynności tekstu i ułatwia przyswajanie informacji. Prawie wszyscy studenci dostrzegli potrzebę zachowania podobieństwa struktur w przekładzie, co potwierdza ich znajomość konwencji tekstowych i kompetencję językową.

Kolejnym elementem nieujęty w tabeli jest zachowanie lub zmiana poziomu formalności tekstu. W większości przekładów zaobserwowano odejście od prób dosłownego tłumaczenia sformułowań takich jak *listening to people*, *pressuring them*, *helping them to feel calm* na rzecz nieco bardziej formalnych określeń, np. „wysłuchiwanie”, „wywieranie na nich presji”, „zapewnianie bezpieczeństwa i spokoju” czy też „uspokajanie i udzielanie wsparcia”. Ilustruje to tendencję do unikania określeń potocznych, która być może odzwierciedla to, jak studenci oceniają preferencje polskich odbiorców dotyczące standardów obowiązujących w tego rodzaju tekstach informacyjnych i popularnonaukowych.

Podsumowując, studenci stosowali konsekwentnie podobne strategie tłumaczeniowe w przypadku nazw powszechnie znanych i mających odpowiedniki funkcjonujące na stałe w polszczyźnie. Zaobserwowano silną tendencję do zapożyczania nazw oryginalnych, nawet w przypadku użycia również polskiego ekwiwalentu. Może to wynikać z założenia tłumaczy, że polski odbiorca tego typu tekstów posiada kompetencje w zakresie języka oryginału lub też oczekuje dostępu do obcojęzycznej terminologii, na przykład w celu łatwiejszego poszerzenia wiedzy na dany temat. Z perspektywy dydaktyki wśród obszarów wymagających szczególnej uwagi znajduje się przekład silnie osadzonych w kulturze źródłowej nazw i pojęć, gdzie zaobserwowano brak

konsekwencji i różnorodność nie zawsze trafnych rozwiązań tłumaczeniowych. Kolejnym wyzwaniem jest uwrażliwianie przyszłych tłumaczy na kontekst przekazu, wymagający dostosowania stylu i rejestru, oraz na potrzeby i oczekiwania odbiorców.

6. Uwagi końcowe

W przekładzie specjalistycznym zauważyć można postępującą różnorodność rodzajów tekstów i tematyki. Obok tradycyjnych dziedzin i form przekazu pojawiają się nowe, odzwierciedlające dynamikę rozwoju komunikacji międzykulturowej, w tym także w zakresie popularyzacji osiągnięć nauki. Wiedza specjalistyczna nie jest już jedynie domeną badaczy i osób zawodowo związanych z daną dyscypliną, ale dzięki nowoczesnym technologiom, ułatwiającym rozpowszechnianie informacji, dociera z łatwością do przeciętnego odbiorcy w formie publikacji popularnonaukowych i informacyjnych. Kluczową rolę w tej globalnej wymianie pełni przekład, co stawia przed tłumaczami nowe wyzwania związane z doбором metod pozwalających na stworzenie efektywnego tłumaczenia dostosowanego do kontekstu i oczekiwań czytelników. Tłumacząc z języka angielskiego, należy sobie w wielu przypadkach odpowiedzieć na pytanie, czy polski tekst może zachować oryginalny styl i rejestr, czy też istnieje ryzyko, że przez to nie zostanie on odebrany jako rzetelne źródło wiedzy, co wynika z mniejszej różnicy rejestrów pomiędzy stylem naukowym a jego popularną odmianą w języku polskim. Obok rodzajów umiejętności istotnych w szeroko pojętym przekładzie specjalistycznym, w kontekście tekstów popularnonaukowych należy zwrócić szczególną uwagę na zdolność dostosowania poziomu szczegółowości przekazywanych treści i zachowanie spójności stylistycznej. Poruszone tu zagadnienia oraz wszelkie inne trudności związane z przekładem tekstów popularnonaukowych, uwarunkowane tematyką i formą przekazu, z pewnością warto uwzględnić w procesie kształcenia tłumaczy, którzy w przyszłej praktyce zawodowej niewątpliwie będą się spotykać z podobnymi wyzwaniami.

Literatura

- Belczyk, A., 2009, *Poradnik tłumacza*, Kraków.
- Brzeziński, J., Strelau, J., 2004, „Psychologia w Polsce po 1989 roku”, [w:] *Nauka*, nr 2, s. 125–148.

- Byrne, J., 2012, *Scientific and Technical Translation Explained*, Manchester.
- Chłopiński, W., Świątek, J., 2000, *Angielski w polskiej reklamie*, Warszawa.
- Czuchnowska, H., Orzechowska-Bączyk, M., 2010, „Pierwsza pomoc psychologiczna”, [w:] *Niebieska linia*, nr 6, <http://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/4983-pierwsza-pomoc-psychologiczna> (dostęp: 10 lipca 2015).
- Dybiec-Gajer, J., 2013, *Zmierzyć przekład. Z metodyki oceniania w dydaktyce przekładu pisemnego*, Kraków.
- Dzierżanowska, H., 1990, *Przekład tekstów nieliterackich na przykładzie języka angielskiego*, Warszawa.
- Gajda, S., 2001, „Styl naukowy”, [w:] *Współczesny język polski*, J. Bartmiński (red.), Lublin, s. 183–199.
- Gajewska, E., Sowa, M., 2014, *LSP, FOS, Fachsprache...: dydaktyka języków specjalistycznych*, Lublin.
- Grucza, S., 2013, *Lingwistyka języków specjalistycznych*, Warszawa.
- Hejwowski, K., 2004, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa.
- Investigating Translation Competence*, 2000, A. Beeby, D. Ensinger, M. Presas (red.), Amsterdam.
- Kościalkowska-Okońska, E., 2013, „Dydaktyka przekładu tekstów specjalistycznych w kontekście rozwoju kompetencji tłumaczeniowej”, [w:] *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, t. 8, s. 137–155.
- Kozłowska, Z., 2007, *O przekładzie tekstu naukowego (na materiale tekstów językoznawczych)*, Warszawa.
- Kusmaul, P., 1995, *Training the Translator*, Manchester.
- Małgorzewicz, A., 2014, „Językowe i niejęzykowe kompetencje tłumacza. Próba zdefiniowania celów translodydaktyki akademickiej”, [w:] *Lingwistyka Stosowana*, nr 11, s. 1–10.
- PACTE 2000, „Acquiring Translation Competence: Hypotheses and Methodological Problems in a Research Project”, [w:] *Investigating Translation Competence*, A. Beeby, D. Ensinger, M. Presas (red.), Amsterdam, s. 99–106.
- PACTE 2003, „Building a Translation Competence Model”, [w:] *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research*, F. Alves (red.), Amsterdam, s. 43–66.
- PACTE 2009, „Results of the Validation of the PACTE Translation Competence Model: Acceptability and Decision Making”, [w:] *Across Languages and Cultures*, vol. 10, nr 2, s. 207–230.

- Pieńkos, J., 2003, *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*, Kraków.
- Pisarska, A., Tomaszewicz, T., 1998, *Współczesne tendencje przekładoznawcze*, Poznań.
- Psychologia i życie*, 1999, P. Zimbardo, Warszawa.
- Resurreccio, V.M., Davies, M.G., 2007, *Medical Translation Step by Step*, Manchester.
- Torresi, I., 2010, *Translating Promotional and Advertising Texts*, Manchester.
- Wojciszke, B., 1999, „Przedmowa do polskiego wydania”, [w:] *Psychologia i życie*, P. Zimbardo, Warszawa, s. xiii-xiv.
- Współczesny język polski*, 2001, J. Bartmiński (red.), Lublin.

Competence in translating specialist texts – an analysis of selected problems in popular science texts

Summary

Specialized translation is a dynamically developing area and a popular subject of scholarly reflection. Together with the growing variety of specialist languages, there is also an observable increasing demand for translations of diverse types of text, including popular science publications. The article is devoted to this genre, which is relatively less frequently discussed than classical areas such as medical or technical translation. An attempt is made to establish the position and distinctive features of popular science texts in the context of existing typologies. Translation problems typical of the genre are addressed from the perspective of translation competence and training. Major types of skills required from a translator of popular science texts are presented in relation to existing models of competence. The aim of the study discussed in the empirical part of the paper is to diagnose what types of problems are the most challenging for trainee translators and what textual tendencies are the most prominent in their translations from English into Polish. The analysis of the data gathered focuses on types of solutions adopted by the students in their renditions of terminology and proper names. The results of the study demonstrate a strong tendency to use established Polish equivalents for commonly known terms, frequently together with borrowing the original one. They were less consistent in translating items closely intertwined with the source culture. Major mistakes, including stylistic ones, occurred in this context, which confirms a need to put more emphasis on the differences in textual conventions in regard to style and register. The findings are meant to facilitate the training process.

Keywords: specialist language, popular science texts, translation competence, translation strategies, translation errors

